

Sosyo–Politik Olayların Aşere-i Mübeşşere Rivayetlerinin Oluřumuna Etkisi

Yrd. Doç. Dr. Hatice DÜLBER *

Ö Z E T

Kur'an-ı Kerim'e bakıldığında iyi amellerin karşılığı olarak Allah inananlara ahirette ödül olarak verileceği belirtilen cennetin Peygamber tarafından Aşere-i Mübeşşere olarak bilinen on kişiye verilmesini müjdeleyen rivayetler problemliler olarak görünmektedir. İsnadı inceleyerek yapılan araştırmalar bu rivayetlerin oluşumuna etki eden peygamber sonraki dönemdeki siyasi ve sosyal durumun göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Günümüzdeki dini yayınlarda bu on kişi sanki cennetlikmiş gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bu ise peygamberin görev yetkisini aşmakta ve Kur'an-ı Kerim'in felsefesine aykırı görünmektedir. Bu makale bu rivayetin arka planda oluşumuna etki eden Hz. Osman ve Ali'yle başlayan kaos ortamı ve devam eden yöneticilerin bu rivayetlerin meşhur olmasına etkisi olduğunu ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aşere-i Mübeşşere, Siyasi ve Sosyal Kaos, Rivayet, Ravi

The Effect of Political and Sociopolitical Events on the Occurrence of Ashra Mubashra Rumors

A B S T R A C T

Heaven, according to Holy Koran, is something which will be given by Allah as a prize to believers in the afterlife as a return for their good deeds. The rumors that heralds the promise of heaven by the Prophet to ten people known as Ashra Mubashra seem problematic. Studies conducted upon this allegation have overlooked the politic and social circumstances of the era after the Prophet. Statements deeming these ten people fit for heaven are used in today's ecclesiastic publications. This, however, exceeds the Prophet's duties and authority and contradicts with the philosophy of Holy Koran. This article states that the chaotic environment, starting with Osman and Ali and continuing with their successors, has taken part in making these rumors famous, which also affected their creation in the background.

Keywords: Ashra Mubashra, Political and Social Chaos, Rumor, Ravi

GİRİŞ

Allah Kur'an-ı Kerim'de hangi amelin iyi, hangi amelin kötü olduğunu belirtir. İyi amelleri işleyenlere cenneti va'd edilirken, kötü amelleri işleyenlerin cehennemle cezalandırılacağı ifade edilir. Aynı zamanda Peygamberlerin de dahil bütün insanların dünyadaki amellerinden dolayı sorguya çekileceği net olarak açıklanır. Kur'an-ı Kerim'de bu kadar kesin ifadelerle cennet ve cehennem ahiret hayatında Allah tarafından belirleneceği belirtilirken; rivayetlerde dünyada iken on sahabenin cennetle müjdelenmesi bizi bu makaleyi yazmaya teşvik etmiştir.

1. AŞERE-İ MÜBEŞŞERE VE BU KONUDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelenen on sahabe hakkında kullanılır.¹

Günümüze kadar bu kavramın tanımı, bu rivayetlerin isnad tahlilleri özellikle rivayette geçen sahabenin tanıtımı hayat hikayeleri, neden bu on sahibenin öne çıktığıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Sami Şahin'in "Hadilerde Aşere-i Mübeşşere Dünyada İken Cennetle Müjdelenenler" adlı kitabı yukarıda sözünü ettiğimiz konuları ele alan bir araştırmadır.²

Bu kitapta gerek tanımı gerek isnad tahlilleri gerekse adı geçen ravilerin hayat hikâyeleriyle ilgili bilgileri görmek mümkündür.

Ulaşabildiğimiz ikinci çalışma Salih Saraçoğlu'nun "Cennetle Müjdelenen Sahibelerle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi"³ adlı yüksek lisans tezidir.

Adı geçen tezde, Sami Şahin'in kitabı gibi rivayetleri inceleyen bir araştırma eseridir. Bu iki eserde rivayetleri çeşitli yönlerden incelemiş ama sonuçta bu rivayetlerin adı geçen sahabileri Hz. Peygamber'in cennetle müjdelediğiyle ilgili rivayetlerin genel anlamda sahih olduğunu kanaatine ulaşmıştır.

Günümüzde halkın ulaşabileceği türden birçok kitapta bu rivayetlerin hiç isnad veya metin tahlilleri yapılmadan yüzde yüz doğru olarak verildiği kitaplara rastlanabilir.⁴

Bu kitap ve incelemelerde eksik olan; rivayeti sanki peygamber söylemiş gibi ele alarak, kişilerin hayat hikâyelerini, en üstün faziletli yönlerini inceleyerek, bunları hiç hata yapmayan kişiler olarak göstererek ifrat ve tefride yol açacak bir sahabe algısı oluşturmalarıdır. Halbuki

* Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi h.dulber@hotmail.com

¹ Aydınlı-Çakan; Aşere-i Mübeşşere DİA C III-S.547

² Şahin, Sami; Hadislerde Aşere-i Mübeşşere Dünyada İken Cennette Müjdelenenler, Asitan Yay. Sivas-2011

³ Saraçoğlu, S; (2008) Cennetle Müjdelenen Sahibelerle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi İstanbul, (Tez Danışmanı Ahmet Yücel)

⁴ İnan, Yusuf Ziya; "Alevi Sünni Çatışması Işığında Aşere-i Mübeşşere İstanbul, Yayıncılık Matbaası, 1994; İbn'ul Cevzi Sıfatı's – Safve'den Rasulullah (s.a.v.) ve Aşere-i Mübeşşere" Çev; Doç. Dr. Abdulvehhab Öztürk Kahraman Yay. İstanbul, 2006; Muhammed Mutevelli Şaravi; Aşere-i Mübeşşere, Tercüme: Dr. Mustafa Özcan, Özgü Yay. 2012, İt.; Ahmet Kurucan, Zühdü Mercan Aşere-i Mübeşşere, Işık Yay., İstanbul, 2013, Bursalı, Mustafa Necadi Aşere-i Mübeşşere, Çelik Yay. İstanbul, 2013.

Kur'an-ı Kerim bize Peygamberlerin bile hesaba çekildikten sonra ödül veya cezaya çarptırılacağını söylemektedir.⁵ Ayrıca Peygamberin söz ve fiillerinde incelediğimizde, O'nun hiçbir zaman cenneti garantileyen bir tavra sahip olmadığını görürüz

Allah Resulünün manevi kardeşi Osman İbn Maz'un vefat etmişti. Allah Resülü, herhangi bir cenaze için fazla ağlamazdı ama, Hz. Hamza (radiyallahu anh) gibi, Osman İbn Maz'un için de çok ağlamıştı. Hatta denebilir ki, onu su ile yıkamadan önce, Cennet kevserlerinden daha değerli olan kendi gözyaşlarıyla yıkamış ve aynı zamanda eğilip, mübarek dudaklarını onu alnında gezdirmişti. Bütün bunları gören bir kadın: “Ne mutlu sana Osman, Cennet'te bir kuş oldun!” deyince de, hemen tavrını değiştirmiş ve o kadına dönerek: “Ben peygamberim, kendime ne olacağını bilmiyorum; sen ne biliyorsun?” demişti ki, insan üzerinde şok tesiri yapan böyle bir hadisenin ve hele bu hadise münasebetiyle Allah'a karşı birini temize çıkarmanın kimseye düşmeyeceği: “Vallahi, bundan böyle kimseyi tezkiye!” diyen o kadın ve orada bulunan diğer sahabilerin unutmalarına imkan var mıdır?⁶

Bir çok ayet-i kerim'e tavrı ve davranışlarımızda havf ve reca arasında bir konuda psikoloji içinde olmanın doğru olduğu ifade edilir. “Onlar, korku ve ümit içinde Rablerine dua ederler.”⁷ Sahabenin de yukarıdaki ayetlere binaen kendilerinin cenneti garantileyen bir tavrı içinde olmadıklarını görüyoruz. Kur'an-ı Kerim “ümit ederek ve korkarak bize duada bulunurlardı”⁸ denilerek sağlıklı bir Müslümanın ruh hali tavsif edilmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de “...Çünkü Allah'ın rahmetinden ümidi ancak kafirler güruhu keser.” denilmektedir.⁹

Rivayetin çeşitli yönlerden tahliline girmeden önce konuyla ilgili elimizdeki kitaplardan farklı bir makalenin olduğunu belirtmek istiyorum. Orhan Aktepe tarafından Kelam İlmi açısından Aşere-i Mübeşşere¹⁰ konulu makale bu rivayetlerin itikadı yönden delil olup olmayacağı irdelenmiş, bu konudaki delillerin itikadi bir hüküm oluşturmaya yeterli olmadığı, dolayısıyla bu hususun inkârının küfrü gerektirmediği belirtilmiştir.

Bu makaleyi istisna edersek bu konuda elimizdeki eserler sahabeyi özellikle aşere-i Mübeşşerenin faziletini anlatan tarzdadır.¹¹

⁵ 7/ Araf/6

⁶ Buhari, Cenaiz 3; Menakıbu'l-ensar 46; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/237
712/Yusuf/87

⁷ 32/Secde/16, 39/Zümer/ 9

⁸ 21/Enbiya/90

⁹ 12/Yusuf/87

¹⁰ Aktepe, Orhan; Kelam İlmi açısından Aşere-i Mübeşşere EKEV Dergisi, 2009, Bahar Yay. Yıl;13, sayı 9-
S.123-131

¹¹ El- Muhibbut-Taberi (o.694/1295), Ebu Cafer Ahmed Riyadu'n-Nadira fi –Aşere bkz. a.g.m, S. 124 ve
Menakıbi'l-Aşara, 1-IV Dadu'l-Kütübi'l-ilmiiyye, Beyrut- ty

2. AŞERE-İ MÜBEŞŞERE RİVAYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu rivayetlere ilk olarak Hicri ikinci aşırın sonu ile 3. Asrın başında vefat eden Tayalisi (vf.204/819) Müsnedinde rastlıyoruz.¹²

Bu rivayetlerin ilk dönemlerde meşhur olmadığı için Buhari ve Müslim'in kitaplarında yer almadığını biliyoruz.

Sami Şahin Nesai de geçen rivayetin diğer hadis kaynaklarında yer almamasının terettüde mahal verdiğini, es-Sunenü'l-Kubra'yı telif ederken Nesainin tam bir ilmi süzgeçten geçirmediğini hazırlamış ve içerisinde sahih ve illetli hadisleri de barındırdığını ifade etmiştir. Ayrıca "ilmi süzgeçten geçirerek yeniden yazdığı el-Mücteba'sında meşhur adıyla Sünen'inde bu hadisi rivayet etmemesi, söz konusu hadiste bir zafiyet olabileceği, ihtimalini ortaya çıkardığını ifade eder.

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivayetlerin mevzu olduğu kendisine sorulan Şuayp Arnavut isnad açısından bu sözün doğru olmadığını en çok hadisi rivayet edenlerin sika, alim ve büyük kimseler olduğunu ifade etmektedir.¹³ Dedğimiz gibi bu rivayetin kabul edilmesinin en önemli sebebi rivayet edenlerden kaynaklanmaktadır. Zaten bu hadis ilminin en önemli problemidir. Rivayeti isnad yönünden inceleyip metin tenkitine tabi tutmamak.¹⁴

Halbuki ilk dönemlerde Müslümanlar arasında meydana gelen siyasi, fikri ve içtimai bir hadise, müsbet veya menfi şekiller altında hadislerle ifade edilir. Bir bid'atcinin : Biz bir davayı benimsetmek istediğimiz zaman onu hadisleştirirdik"¹⁵ sözü bizim bu olayları daha dikkatli incelememiz gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu probleme ve çözümüne yönelik Hayri Kırbasoğlu : İlk dönem kaynaklarında çok az da olsa metin tenkidi olduğunu belirtmesine rağmen klasik hadis usulünün "İsnad Merkezli" olduğunu belirtir. Esas hadis usulünün ise tek senede değil metne de önem vermesi gerektiğini bu usulünde Ehl-i Hadis Şafi çizgisinde geliştirilen klasik hadis usulü değil, Usul, fıkıh ulemasının ve özellikle Ehl-i Rey'in usulcülerıyla Mutezile usulcülerinin usul-i fıkıh literatürü içerisinde geliştirmeye çalıştıkları hadis usulü olduğunu ifade eder.¹⁶

Bu rivayetin Müslümanlar arasında ve özellikle halk islamında yada popüler kültürde meşhur olmasının temelinde klasik hadis usulü problemlerinden diğer bir sebebi de sahabeye adildir sloganyla sahabeye verilen dokunulmazlık zırhıdır.

¹² Tayalisi, Musned, Ebu Davud Süleyman b. Davud b. Carud et-Tayalisi, Müsnedü't-Tayalisi (nsr. Muhammed Abdulmuhsin et-Türki), I-IV, 1999

¹³ Yıldırım, Enbiya; Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular, Rağbet Yay. S. 265, ty

¹⁴ Bkz. Yıldırım, Enbiya; Hadiste Metin Tenkidi, Rağbet Yay. İstanbul, S. 41-57

¹⁵ Hatipoğlu, M. Said; Siyasi-İctimai Hadiselerle Hadis Münasebetleri, Otto Yay. Ankara, S.14,2015

¹⁶ Kırbasoğlu, M. Hayri; İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi Ankara Okulu Yay., Ankara, S. 52, 1999

M. Said Hatipoğlu “Sahabiler hakkında, hususiyle ileriki yıllarda, onların aleyhlerine olabilecek pek bir şey söylenmemiştir. Cerh kaideleri onlar için işlemez hale getirilmiştir. Hadisçileri bu tutuma sevk eden hususların başında, Sahabeye karşı girişilmiş hücumlar bertaraf etmek suretiyle, onlar sayesinde elde edilen hadis malzemesini kaybetmeme düşüncesi gelmektedir. Zira sahabe itibardan düşerse “din” olarak addedilen sünnet malzemesi de tehlikeye girecekti. İşte sahabeyi toptan tenkit dışı bırakıveren hareket bu zaruretten doğmuş görünmektedir.¹⁷ diyerek problemin sebebini ortaya koymaktadır.

Bu husus daha sonra kaynaklarımıza sahabenin fazileti başlığı ile yansıyacaktır. Hepimiz biliyoruz ki sahabe Peygamber’le beraber İslam’a ilk inanan nesil olması, birçok tavır ve hareketleriyle örnek olmuş, çeşitli zorluklar altında İslamı yaşayan ve uygulayan kişiler olması hasebiyle Kur’an-ı Kerim’ de övülmüştür. Ama aynı zamanda biliyoruz ki sahabenin bir çok yanlışları Kur’an-ı Kerim tarafından eleştirilmiştir.¹⁸ Tebuk seferine katılmayan sahabilerin tavırları, ifk hadisesindeki bazı sahabenin tutumu bu eleştirilere örnek olarak zikredilebilir.¹⁹

Ayrıca sahabe Peygamberin ölümünden kısa bir süre sonra birbirine kılıç çekecek duruma da düşmüştür. Bu belki de bizim örnek insan aldığımızdaki yanlışlıktan kaynaklanmaktadır. Normal insan kendimize örnek almak için yeterli görmüyoruz. Örnek insan bize göre hiçbir zaafı olmayan, hiç hata yapmayan, melek gibi bir insandır. Bu yanlış anlayışımız bizi önce Hz. Peygamber’i yanlış anlayıp insan özelliklerinden dışlamaya sebep olmuştur. Halbuki Kur’an-ı Kerim müşrikleri bu tavırlarından dolayı eleştirmiştir.

İkinci aşamada da sahabeyi tüm hatalardan uzaklaştırarak insan üstü bir sahabe anlayışı geliştirdi. Halbuki bir insanı hayattan dışlamanın en baş sebebi onu insan üstü haline getirmektir. Biz de bu hatanın tam da içinde olduğumuzu düşünüyoruz. “O toplumda yapılan yanlışların belirtilmesi ve eleştirilmesi elbette, ashaba bir saygısızlık veya kadir bilmezlik olmamalı, doğrunun gösterilmesi ve yanlışın tespit edilerek tekrarlanmaması için olmalıdır. Örneğin, herhangi bir alimin yaptığı yanlış eleştirmek ve doğrusunu ortaya koymak, o alime hakaret veya gıybet değil, emr-i bi’l-maruf ve nehy-i ani’l-münker gereği yapılan bir görev olduğu gibi bu da bir görevdir, gerçeği öğrenmek ve benzer yanlışla düşmemek için ümmetin geleceği adına yerine getirilmesi gereken bir sorumluluktur. Onun için ashaptan birilerinin haksızlık veya yanlış yaptığını yahut yönetimde başarısız olduğunu söylemek ashabin tümüne hakaret veya kötülük olarak anlaşılmalıdır.”²⁰

¹⁷ Hatipoğlu, Mehmet Said; Siyasi-İctimai Hadiselerle Hadis Münasebetleri, Otto Yay. Ankara, 2015, S.147
bkn. Dülber, Hatice; İbn Kuteybe ve Hadis Anlayışı, İlahiyat Yay. Ankara, 2014. S.140-147

¹⁸ 23/Müminün/24 ; 17/ İsrâ/90,93

¹⁹ Sıffin, Cemal, savaşlarını hatırlayalım.

²⁰ Sarıms, İbrahim, ”Şuradan Saltanata, Teokrasiye ve Laisizme Yönetim, Düşün Yay. İstanbul, S.320, 2012

Aşere-i Mübeşşere rivayetlerinin ortaya çıkmasında o gün siyasi ve sosyal olayların etkili olduğunu düşünüyoruz. O günkü bağlam, yaşanan siyasi ve sosyal olayları anlamadan bu tür rivayetleri anlamamız mümkün değildir.

Rivayetin tüm varyantları adı geçen daha önce çalışılan eser, tez ve kitaplarda olduğu için bir rivayet üzerinden değerlendirme yapmaya çalışacağız.

“Bize Ebü Kamil, Abdulvehhab b. Ziyad’dan, o da Sadaka b. Müsenna en-Nehai’den rivayet etti. (dedi ki:) Bana dedim Riyah b. Haris rivayet etti. O şöyle dedi: Küfe mescidinde falan kimsenin (Muğire) yanına oturdum. Yanında Kufe halkından bazı kimseler de vardı. O esnada Said b. mr b. Nüfeyl geldi. (Muğire) onu selamlayarak ayağının yanına koltuk üzerine oturttu. O sırada Kufe halkından Kays b. Alkame isminde bir adam geldi ve Muğire’ye dönüp hakaret etmeye başladı. Said bu adam kime sövüyor dedi. Muğire Ali’ye hakaret ettiğini söyledi. Bunun üzerine Said şöyle dedi: Görüyorum ki Resulullah’ın ashabına senin yanında hakaret ediyor da sen bunu kötü görmüyor ve engel olmuyorsun. Ben Resulullah’ı şöyle derken işittim. Ben onun söylemediği şeyi onun adına söylemeye de ihtiyaç duymam. Çünkü yarın kıyamet gününde kendisiyle karşılaştığım zaman bunun hesabını benden sorar: “Ebu Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Said hadise devam edip bir önceki hadisin manasını eksiksiz rivayet etti. Sonra Muhakkak ki onlardan birinin Resulullah ile birlikte savaşta bulunup orada yüzünün tozlanması birinizin ömür boyu yaptığı amelinden daha hayırlıdır. İsterse kendisine Hz. Nuh’un ömrü kadar ömür verilmiş olsun dedi.”²¹

Bizim zikrettiğimiz rivayet Muğire b. Sube ile Said b. Zeyd adlı sahabe arasında geçmektedir. Bilindiği üzere Muğire b. Sube’yi Kufe’ye atayan kişi dönemin halifesi Muaviye b. Ebu Süfyan’dır.

Muaviye b. Ebu Süfyan Mekke’nin fethiyle Müslüman olan Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer döneminde çeşitli görevler almış fakat Hz. Osman’a biat etmeyerek yönetimle problem yaşamıştır.²² Zor durumda kalan Hz. Ali her ne kadar Cemel savaşıyla Hz. Aişe’ye karşı bu savaş kazansa da Aşere-i Mübeşşereden olan Hz. Talha ve Hz. Zubeyr’in şehit olması ve Müslümanlar arasında fitne girmesinin sebeplerinden birisidir. Bu kaos ortamını fırsat bilen Muaviye Hz. Osman’ın öldürenlerin yakalanması bahanesiyle ayaklanmış ve ordusuyla Hz. Ali’yle Sıffin Savaşı’nda karşı karşıya gelmiştir. Savaşın sonucunda hakem olayıyla Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberlik iyice bozuldu. Bu karmaşayı düzeltmek için Hz. Ali’nin isyan çıkaran hariciler tarafından şehit edilmesiyle hilafeti ele geçirmek isteyen Muaviye’ye ortam hazırlandı. Hz. Hasan’ın hicretin 41.yılında hilafeti kendisine vermek şartıyla anlaşan Muaviyenin istediği gerçekleşti ve 661-680 yılları arasındaki Emevi Devletinin ilk hükümdarı oldu. Muaviye, Hz. Hasan ile anlaşmasından sonra idaresini üzerine almış olduğu Irak’a ilk tayinlerde bulundu.²³ Böylelikle Muğire b. Şube Kufe’ye Muaviye tarafından atanmış oldu. “Bütün eleştirilere rağmen dönemin en önemli siyasetçisi olan Hz. Muaviye başarısını siyasi dehasının yanı sıra, iyi bir ekip kurmasına da borçludur. Hz. Ali ile mücadele etmekte

²¹ Ebu Davud, Sunne, 8, no:4650; İbn Hanbel Musned , I/149 -1629

²² Aycan, İrfan, Saltanata giden yolda Muaviye b. ebi Süfyan, Ankara, Fecr Yay. Ankara, 1990, bkz. Aycan, İrfan; Diyanet İslam Ansiklopedisi C. 30, S.332-334

²³ Aycan, İrfan a.g.e. S.196

tereddüt ettiği ilk zamanlarda Amr bel-As'ı tarafına çekmesi, islam dünyasının yeğane hakimi olduktan sonra Muğire b. Şube ve Ziyad b. Ebih'i kadrosuna dahil etmesi, onun başarısını arttıran önemli etkenlerdendir. Bu şahısları tarafına çekmek için bazı entrikalar çevirmekten çekinmemiş, maddi bakımdan onları doyurmayı ihmal etmemiştir.”²⁴ Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer dönemlerinde aktif görev almış hatta 642 yılında Kufe valiliğine atanmıştı. Medine'ye gitmesine izin verdiği hristiyan kölesi Ebu Lu'lue'nin ağır bir şekilde Hz. Ömer'i yaralamasına kadar görevinde kaldı. Fakat daha sonra Hz. Osman tarafından bu görevinden alındı. Muaviye dönemine kadar Hz. Osman ve Hz. Ali döneminde herhangi bir görev almadığı gibi Hz. Ali'ye biat etmeyenler arasında Muğire b. Şube'nin adı geçmektedir.²⁵

Muaviye hilafeti ele geçirdikten sonra, ilk olarak valilerine gönderdiği talimatlarda cami minberlerinde özellikle Ali b. Ebi Talip aleyhine propaganda yapılmasını emretti.²⁶ Muaviyenin Ehl-i Beyt'e lanet fermanını gönderdiği valilerden biri Muğire b. Şube'dir.²⁷

Kaynaklar Muğire'nin Hz. Ali'ye lanet okuyan hatipler getirdiğini ifade eder.²⁸

Bilindiği gibi Kufe, Ali taraftarlarının, şam ise Muaviye taraftarlarının olduğu yerdir.²⁹ İşte bu siyasi ve sosyal gerginlik içerisinde incelediğimiz rivayet gerçekleşmiştir. Bazı kaynaklar Kufe'de Muğire b. Şube'nin Ali'ye lanet okuduğunu³⁰ bazı kaynaklar ise Kays b. Alkame adlı Kufeli birinin Muğire ve Zeyd b. Said'in olduğu ortamda Hz. Ali'ye lanet okuyan ifadeler söylediği rivayet edilir.³¹ İşte Said b. Zeyd, Hz. Ali'yi tanıdığı için kötü sözlere dayanamayarak Muğire b. Şube'yi uyarmıştır. Aynen günümüzde A ve B partisinin olduğu yerde A parti taraftarının B parti liderini aşağılayıcı ifadeler kullandığında aşağılanan liderin taraftarlarının A parti taraftarlarını uyarması gibi aslında bu çok doğal bir tepki iken bunun dini ve uhrevi bir zemine çekilmesi Müslümanların bu tür yanlış din anlayışı geliştirmelerine sebep olmuştur. Rivayetlerde Hz. Ali'nin de cennetle müjdelenmesine rağmen Şia bu rivayetlere karşı çıkar.³² “Said b. Zeyd'in Hz. Ali'ye buğzetenlere karşı aşere-i mübeşşere hadisini bir delil olarak kullandığı ifade edilirken, Suleym'den nakledilen bir şii rivayette, Hz. Ali meşhur rivayeti reddetmektedir. Zubeyr ile Ali arasında cereyan eden bir tartışmada Hz. Ali, Cemal, Sıffin ve Nehrevan ashabının Hz. Peygamber tarafından lanetlendiğini söyleyince, Zubeyr b. Avvam, Kureyş'ten on kişinin cennetlik olduğuna dair hadisi hatırlatır. Ali onları saymasını isteyince Zubeyr tek tek sayar ve onuncu sırada Hz. Ali'yi zikreder. Bunun üzerine rivayeti inkar etmekle kalmayan Hz. Ali, Zubeyre “saydığın kişilerden bazılarının Cehennem dibinde yanacaklarını bizzat Resulullah'tan duyduğunu söyler”³³.

²⁴ Taberi, Tarih,II/16-17, bkz. Prof. Dr. Adnan Demircan; Ali-Muaviye Kavgası, Beyan Yay. İstanbul, 3. Baskı S.54, 2014

²⁵ Taberi,I, 3070-3071 Aycan, İrfan; Muaviye b. Ebi Sufyan, S.126

²⁶ Demir, Mahmut; Hadis ve İdeoloji, Otto Yay. Ankara, S.110, 2015

²⁷ Demir, Mahmut a.g.e. s.11

²⁸ İbn Ebu asım, es-sunne, Mektebetu İslami, Beyrut, I. Baskı, 1980 II/618, 1426 nolu rivayet.

²⁹ Demir, Mahmut a.g.e s.275

³⁰ Ebu Davud, Sunne. 8, 4648

³¹ Ebu Davud a.g.e. 8, 4650

³² Saracoğlu, Salih a.g.t. S.4

³³ Suleym b. Kays,Ki-ı Suleym, II, 798-799 (Demir, Mahmut, a.g.e. S.112 naklen)

Sebb. Faaliyetleri(Muaviye zamanında Hz. Ali'ye ve soyuna lanet okuma) sahabenin faziletleri rivayetlerinin ortaya çıkmasında en büyük etkenlerden birisidir.³⁴ Kaderin cilvesi mi denir veya etme bulma dünyası mı olarak ifade edilir. Emeviler döneminden sonra Muaviye'nin Hz. Ali'ye yaptığını, Abbasi yönetiminde Muaviye'ye yapmıştır.³⁵

Halbuki bir rivayette Hz. Peygamber ahabının insanların en hayırlısı olduğunu ve onlara sebbetmeyi yasaklamıştı.³⁶ Bu rivayetten farklı bir içerikte olan şu rivayette çok ilginçtir: “Ben (kıyamet gününde) havzın başında benim yanıma gelecek olanları beklerim. Derken benim yakınımında bir takım insanlar yakalanırlar. Ben: “Onlar benim Ümmetimdir.” Derim. Allah : “Sen onların senden sonra dinlerinden arkalarını dönüp gittiklerini bilmezsin!” buyurur.³⁷

Emevi idaresinin, hadislerin uydurulması ve yayılması üzerinde tesiri olmuştu.³⁸ “Emevi iktidarının ilk devirlerini yaşamış genç sahabilerden Ebu Said el-Hudri (öl. 74/693) kendisine: “Ne mutlu sana, Hz. Peygamberi gördün ve onun sohbetinde bulundun” diyenlerden el-Müseyyeb İbni Rafi'ye (öl. 105/723), ümitsizliğini şu şekilde dile getirir: “sen, Hz. Peygamberden sonra bizlerin neler yaptığından habersizsin galiba!”³⁹

Sorulması gereken en önemli sorulardan biriside Peygamber gaybi haber içeren bu bilgileri nereden aldı? Bu sorunun iki cevabı olabilir.

Birincisi Hz. Peygamber; K. Kerim'e dayalı olarak iyi amel işleyen sahabeyi teşvik ve müjde için bu amelleri yapana Allah cenneti vaat ediyor diyebilir. Bun da İslam açısından problem yok ama rivayetler böyle değil, kesin aşere-i mübeşşerenin cennetlik olduğu ifade ediliyor.

İkincisi bu kadar kesin bilgiyi Peygamber vahiy dışı bir bilgiyle Allah'tan almıştır. Bu ikinci soru bizi daha problemleri bir sahaya çekmektedir. Saraçoğlu'na göre Peygamber böyle bir bilgiyi vahiy dışında Allah'tan alabileceğini ifade eder.⁴⁰ Böyle bir cevap bizi daha büyük bir probleme itebilir. Çünkü bize göre Peygamber'in Kur'an-ı Kerim dışında gaybdan bilgi alması mümkün görünmemektedir.⁴¹

Gerek sahabenin fazileti gerekse onları yeren rivayetleri kaynaklarımızda çoğaltmamız mümkündür. Bize göre bu rivayetlerin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu rivayetlere sadece senedi sahih ravilerden oluşuyor diyerek Peygamber'in düşüncesine ve Kur'an-ı Kerim'in genel felsefesine aykırı rivayetleri kabul etmek zor görülmektedir ki bizim incelediğimiz Aşere-i Mübeşşere rivayetleriyle ilgili Sami Şahin bu rivayetlerin bir kısmının sahih bir kısmının hasen, bir kısmının ise zayıf özelliği taşıdığını bildirmiştir. Ama zayıf da olsa bu rivayetlerin fedail konusuna girdiğini âlimlerin ise zayıf hadislerin fedail türünde

³⁴ Demir, Mahmut, a.g.e. S.274-275

³⁵ Demir, Mahmut, a.g.e. S.118-124

³⁶ Muslim, Fedailus-Sahabe, 221

³⁷ Buhari, Fitan, 1

³⁸ Cihan, Sadık; Uydurma Hadislerin Doğuşu ve Sosyo Politik Olaylarla İlgisi, Etud Yay., Samsun S.161, 1997

³⁹ İbn Hacer, İsabe, III, 79(Sarmış, İbrahim Düşün Yay. İstanbul, 2012 S.322'dan naklen)

⁴⁰ Saracoğlu, Salih; a.g.t. S.135

⁴¹ Dülber, Hatice, a.g.e. S.116-125

kullanabileceği ifade etmiştir. Bize göre bu tür rivayetleri fedail türünde kullanmak yerine sahabenin güzel davranışları örnek olarak verilmeli, aynı güzel davranışı sergileyenlere Allah'ın cenneti va'd ettiği belirtilmelidir.

SONUÇ

Bizim incelemelerimiz Peygamber'den sonra siyasi ve sosyal olayların Müslümanlar arasında olan birlik ve beraberliği bozmasıyla meydana gelen fitne olaylarının bu tür rivayetleri meşhur ettiği kanaatini güçlendirmiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'e göre dünyada kişi ismi verilerek cennetle müjdelenmek zor görünmektedir. Kur'an-ı Kerim ancak hangi amellerin cennete götüreceği, hangi amellerin cehenneme götüreceği ile ilgili uyarılar yapar. Tabiki sahabenin bir çok faziletli davranışı olmuştur ama bu kişiler insan olma hasebiyle bazı zaafllara da sahiptirler. Sahabelerin bu zaaflları zaman zaman hata yapmalarında sebep olmuştur. Öyle ki Peygamber döneminden sonra gelen Cemel ve Siffin Savaşları Müslümanlar arasındaki bu karmaşa halinden sonra meydana gelen siyasi çekişmeler bu rivayetlerin meşhur olmasında etkili rol oynamıştır diyebiliriz. Belkide Ahirette Aşere-i Mübeşşere Allah'ın inananlara Va'd ettiği cennette olacaktır. Allah bütün insanların günahlarını bağışlayabileceği gibi onların da günahlarını bağışlayabilir. Ama bize düşen bu yargı görevini Allah'a bırakmaktır. Bırakalım hükmü Allah versin. Doğrusunu Allah bilir.

KAYNAKÇA

AYDINLI, Lütfi, Abdullah-İsmail Lütfi “Aşere-i Mübeşşere” mad. DİA. İstanbul, III, 547,1991

AKTEPE, Orhan; Kelam İlmi açısından Aşere-i Mübeşşere EKEV Dergisi, Bahar Yay. Yıl: 13 sayı 9. S. 123-131, 2009

AYCAN, İrfan; Saltanata Giden Yolda Meaviye bin Ebi Sufyan, Fecr Yay. Ankara,1990

; Muaviye b. ebi Sufyan DİA C. 30 S.332-334

; Muğire b. Şube, DİA C.30 S.337

BUHARİ; Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, el-Cami'u-s-Sahih I-VIII, Çağrı Yay. İstanbul, 1992

CİHAN, Sadık; Uydurma Hadislerin Doğuşu ve Sosyo Politik Olaylarla İlgisi, Etud Yay., Samsun, 1997

DEMİR, Mahmut; Hadis ve İdeoloji, Otto Yay. Ankara, 2015

DEMİRCAN, Adnan; Ali-Muaviye Kavgası, Beyan Yay. İstanbul, 3. Baskı, 2014

DÜLBER, Hatice; İbn Kuteybe ve Hadis Anlayışı, Ankara İlahiyat Yay. 2014

EBU DAVUD, Süleyman b. el-Esas es-Sicistani, Sunen I-IV, Çağrı Yay. İstanbul, 1992

HATİPOĞLU, Mehmet Said; Siyasi-İctimai Hadiselerle Hadis Münasebetleri , Otto Yay. Ankara,2015

İBN HANBEL, Ahmed b. Muhammed Müsned, Çağrı Yay. İstanbul, I-IV, 1992

İBN EBU ASIM, ibnü'n-Nebil Ahmed b. Dahhak İbne bu Asım, Ebu Bekr eş -Şeybani es-Sunne Mektebetu İslami, Beyrut I-II, I. Baskı

KIRBAŞOĞLU, M. Hayri, İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi Ankara, Ankara Okul Yay. 1999

SARACOĞLU, Salih, Cennetle Müjdelenen Sahabelerle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, 2008 (Danışman: Ahmet Yücel)

SARMIŞ, İbrahim; Şuradan Saltanata, Teokrasiye ve Laisizme Yönetim, Düşün Yay. İstanbul, 2012.

ŞAHİN, Sami, Hadislerde Aşere-i Mübeşşere, Dünyada İken Cennetle Müjdelenenler, Asitan Yay. Sivas-2011

TAYALİSİ, Musned, Ebu Davud Süleyman b. Davud b. Carud et-Tayalisi, Müsnedü't-Tayalisi (nsr. Muhammed Abdulmuhsin et-Türki), I-IV, 1999

ET-TABERİ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (310/922), Tarihu'r-Rusul ve'l-Mulük, thk. M.J. de Goege, I-XV, Leiden, 1879-1965.

ET-TABERİ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (310/922), Tarihu'l-Umem ve'l-Mulük, Beyrut 1407/1987,

YILDIRIM, Enbiya, Hadiste Metin Tenkidi, Rağbet Yay. İstanbul, 2014

--Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular, Rağbet Yay. İstanbul, t.y.